

Kodeks gozdarske poklicne etike – znamenje dozorevanja stroke?

Boštjan ANKO*

Najstarejši doslej znani dokument, ki podrobneje zadeva gozdarstvo na naših tleh in je napisan v slovenščini, je prav prisega.

Lahko bi rekli, da je ta preprosta, okoliščinam in duhu časa zvesta izjava ljubljanskega mestnega gozdarja iz XVII. stoletja (ZAL, COD. XXVI/1) že neke vrste kodeks poklicnega ravnanja, saj govori o njegovem odnosu do nadrejenih, o osebnih lastnostih, potrebnih za to službo, in o odnosu do drugih – tudi stanovskih tovarišev. Nekaj podobnih a bistveno mlajših in v nemščini pisanih dokumentov je ohranjenih v idrijskem oddelku Zgodovinskega arhiva Ljubljana.

Očitno nikdar nismo začutili potrebe, da bi stare gozdarske prisege sistematično raziskali – kot zametke strokovne etike in spoštovanja vredne spomenike naše strokovne zgodovine. To navsezadnje niti ne preseneča: tristo in več let stara podoba ljubljanskega gozdarja, ki je "en suest, vachtaiez, flyssig Forstnar inu Pokorn Hlapiz" (en zvest, čuječ, marljiv gozdar in pokoren hlapec), se našemu današnjemu pogledu na dostojanstvo osebnosti in poklica – enostavno povedano – upira. Še posebej, ker podzavestno čutimo, da tega stereotipa še vedno nismo presegli.

Ampak, poklici in njihove vloge se vendar spreminjajo: v tistih časih je tudi evropsko medicino v največji meri predstavljal poklic "brivca in ranocelnika" in mnogo poklicev, ki imajo danes že spoštovanja vredno tradicijo pisanja kodeksa poklicne etike, takrat sploh še ni bilo, oziroma so bili šele v povojih.

Preseneča pravzaprav, kako smo kot stroka lahko preživeli brez etičnega kodek-

sa v časih burnih sprememb v družbi in v gozdarstvu, ko naj bi gozdar ne bil le policaj, ampak tudi svetovalec, učitelj, zagovornik javnih interesov in celo interesov gozda.

Stereotip zvestega, čuječega, marjivega gozdarja in pokornega služabnika iz ljubljanske prisega nas je spremljal in nas še vedno spremlja mnogo bolj, kot smo bili – ali smo – pripravljeni priznati. Vsi v prisegi našeti predpostavljeni so se združili v Zakonu kot najvišji avtoriteti.

Zakonu smo služili tako "zvesto, čuječe, marljivo in pokorno", kot da je zakon idealno popoln in da pokriva vse situacije, ki se v življenju pojavijo. Nehote (ali hote?) smo preslišali tisti notranji glas vesti, ki mu je že Sokrat rekel "ti endon (= nekaj notri)" in ki človeka vodi tudi tam, kamor zakoni ne sežejo, in takrat, ko se celo zakoni motijo.

Treba je bilo tektonskih premikov in krize stroke, ki jim je sledila, da smo spoznali med drugim tudi to, da še tako popoln zakon ne more pokriti vseh možnih situacij, ker lahko ureja le obstoječa razmerja, ne pa tistih, ki šele nastajajo, in da zakon v nobenem primeru ni nadomestilo za vest.

Zakon še najbolje pokriva vlogo nadzornika. Učitelj in svetovalec pa potrebujeta že višjo stopnjo moralne avtonomije (ker so njuni pogledi uprti v prihodnost). Tisti, ki se bo zavzemal za javni interes nad gozdom, bo hitro spoznal, kakšen neznan kontinent je to področje, in tisti, ki bo razmišljal o intrinzični vrednosti gozda (to je vrednosti, ki jo gozd ima sam po sebi – ne glede na koristnost človeku) in njegovi intrinzični pravici do obstoja (prim. Hayward, 1994, s. 264-8), se bo zlahka znašel na zakonu nasprotnem bregu.

Če naj take naloge in pogledi resnično postanejo predmet novega razmišljanja vse stroke in ne le nekaterih bolj ali manj naključnih iskalcev, potem potrebuje stroka poleg zakona še etična vodila, ki ji bodo

* Prof. dr. B.A., dipl. inž. gozd., Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo, 1000 Ljubljana, Večna pot 83, SLO

utirala nadaljna pota. Izražena potreba po kodeksu gozdarske poklicne etike kaže, da se v stroki resnično nekaj premika, da postaja polnoletna, da si želi odgovorno razmišljati sama in ne le "marljivo in pokorno" izpolnjevati tisto, kar pravi "gospodar" – pa naj bo to kdorkoli.

Etični način razmišljanja in ravnanja gozdarstvu ni tuj. Dolga (lesno) proizvodna doba drevesa ali gozda postavlja gozdarja v izjemen položaj: žanje tisto, česar ni sejal, in seje, ne da bi poznal tistega, ki bo žel.

Ta situacija je izjemno primerna za razvoj etične misli. Ker gre za tri generacije, živeče v treh (najverjetneje) povsem različnih kulturnih, političnih, gospodarskih itn. spletnih razmer pod tremi (najverjetneje) ustreznimi različnimi zakoni, je iskanje skupnih imenovalcev tega prejemanja in izročanja, ki bi presegali razmere vsake od treh generacij, logična potreba.

Te generacije se namreč nikdar ne srečajo. Zato je stroka za medij teh izmenjav vzela naravo gozda. In tako se današnja stroka hkrati lahko pogovarja s tisto izpred sto in več let ter tisto čez sto in več let prek gozda: z njegovo kakovostjo, količino, prostorskim razporedom itn.

Iz tega spoznanja se razvijeta načeli trajnega donosa in sonaravnosti: obe sta v svojem bistvu naravnani proti kratkoročnemu interesu posameznika ali ene generacije, torej sta etični. Etično je v tem smislu tudi načelo mnogonamenskosti, čeprav se na prvi pogled ukvarja z iskanjem najboljših trenutnih razmerij med vlogami gozda: s tem namreč tudi zagotavlja, da ostajajo za zanamce odprte možnosti, o katerih morda danes niti ne razmišljamo.

S temi tremi načeli se je gozdarstvo po dobesedno stoletnih iskanjih dejansko bolj kot marsikatero sorodno področje človekovih dejavnosti približalo sodobnemu idealu trajnosti. To je trajnost, ki hkrati upošteva ekološke, ekonomske in socialne vidike, zagotavlja brezkončnost neke dejavnosti in ki lahko zadosti današnjim potrebam, ne da bi ogrožala možnost prihodnjih generacij, da bodo zadostile svojim lastnim (potrebam).

Vsi etični kodeksi od dekaloga (deset božjih zapovedi) naprej so zasnovani an-

tropocentrično. Zato se zdi, da bo ob vseh težavah pri pisanju etičnega kodeksa trajnostno usmerjenega gozdarstva, ko bo v svojem bistvu konservativna stroka pisala pravila za svoje ravnanje v liberalnih časih, še najmanj težav z ekonomskimi in socialnimi vidiki. Vidik odnosa do narave ostaja mnogo bolj nedorečen in nepodprt – s tradicijo, etiko, moralo. Načelo sonaravnosti namreč narekuje smer, ne pa mej nekega ravnanja. Kot rečeno, nam je bil doslej etični odnos do narave medij etičnega odnosa do drugih generacij. V tem odnosu narava ni bila subjekt.

Razmišljanja o intrinzični pravici narave do obstoja in njeni intrinzični vrednosti pa, tudi sodobna filozofija prava (prim. Kovač, 1993, s. 24), neizbežno vodijo v razmišljanje o novi "pogodbi z naravo", o kateri piše francoski filozof Serres (cit. ibid. s. 27). Po tej pogodbi naj bi se tudi mi odrekli nekaterim svojim pravicam do narave, da bi bilo sožitje z okoljem sploh možno. Ta ideja bo seveda zahtevala premike v "pogodbi med ljudmi" – in za to gre pri našem novem kodeksu, ki ne bo več le gozdarjeva prisega, da bo varoval gozd za lastnika pred tatovi in tujci, ampak bo hkrati zavezanost naravi gozda, družbi, v kateri živimo, in tisti, ki šele prihaja – ob upoštevanju zasebnega interesa, tj. ob spoštovanju posameznika, njegove svobode in lastnine.

Mogoče je celo prednost, da s pisanjem svojega kodeksa slovensko gozdarstvo šele začenja. Manj bo obremenjeno s tistim delom tradicije, ki ne spada v prihodnost. Nastajanje kodeksa bo dolgotrajen proces. Ne bo brez težav, lahko pa ga vzamemo kot eno tistih kristalizacijskih jeder, okrog katerih se bo stroka znova zbrala in urenila.

VIRI

1. Hayward, T., 1994. Ecological thought. Polity Press, s. 259 s.
2. Kovač, E., 1993. Zaveza z naravo. Dom in svet. Zbornik MCMXCIII, VI., Maribor 1993, s. 21-28
3. Thomas, W.J., 1995. The Forest Service ethics and course to the future. Landscape and Urban Planning 32 (1995), s. 157-159
4. Forstknrecht ayd windisch, Zgodovinski arhiv Ljubljana COD. XXVI/1 (knjiga priseg)